

Meri Ylianttila

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuudet

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2018

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä on sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja millaisia vaikutuksia sen käytöstä tutkimuotona on saatu lasten ja nuorten kohdalla. Työssä perehdytään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teoreettiseen viitekehykseen eli sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalipedagogiikan käsitteen moninaisuuden vuoksi on käsiteltävä myös teorian taustaa, jotta käsitteen määrittelyminen on kattavampaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta määritellään ja sen tausta selvitetään sekä esitellään Suomessa käytettäviä hevosavusteisia kuntoutus- ja hyvinvointipalveluita. Työssä perehdytään myös hevosen ominaisuuksiin kuntoutuseläimenä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tehtävänä on sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy sekä ihmisen hyvinvoinnin kokonaisvaltainen lisääminen. Toiminnan peruselementit – toiminnallisuus, yhteisöllisyys, elämyksellisyys ja dialogisuus – pohjautuvat suoraan sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa hyödynnetään tietoisesti hevosen kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen eheyttävää ja voimauttavaa vaikutusta sekä sosiaalipedagogiikan ajatteluperinteitä.

Yksi yhteiskuntamme merkittävistä ongelmista on lasten ja nuorten pahoinvointi sekä syrjäytyminen. Hyvinvoinnin tueksi on viime vuosina alettu kehittää useita vaihtoehtoisia hoitomenetelmiä, joissa eläimet ovat osana kuntoutusprosessia. Eläinten kautta luottamusprosessi vahvistuu ja keskustelu helpottuu. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yksi esimerkki syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävästä ja korjaavasta toiminnasta. Toiminta ei ole terapiaa, vaan sosiaalipedagogisessa talliyhteisössä toteutettavaa kuntoutus- ja kasvatustyötä.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yhä melko tuntematon kuntoutusmuoto ja alalta puuttuvat vielä täysin luotettavat ja yleistettävissä olevat tutkimustulokset. Toteutettujen tutkimusten ja projektien kautta huomattiin kuitenkin, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta vaikuttaa positiivisesti lasten ja nuorten käyttäytymisen ja tunteidensäätelyyn, vahvistaa minäkuva, elämänhallintaa ja motivoi. Tutkimustulokset tukevat muita tuloksia hevosavusteisen toiminnan hyödyistä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukijana.

Avainsanat: sosiaalipedagoginen hevostoiminta, sosiaalipedagogiikka, hevosen kuntouttava käyttö

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Sosiaalipedagogiikka	7
2.1	Sosiaalipedagogiikan juurilla	7
2.2	Sosiaalipedagogiikan määrittelyä	9
2.3	Seikkailu- ja elämyspedagogiikka sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä	11
3	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta	13
3.1	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan juurilla	13
3.2	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittelyä	15
3.3	Hevonen kuntouttajana	17
3.4	Hevosavusteiset hyvinvointi- ja kuntoutuspalvelut Suomessa	18
4	Johtopäätökset ja pohdinta	23
4.1	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tulokset	23
4.2	Pohdinta	25
	Lähteet	28

1 Johdanto

Kandidaatin tutkielman aiheen valintaan vaikutti merkittävästi oma historiani hevosten parissa. Hevoset ovat aina kuuluneet elämäni ja hevosten kanssa toimiessani olen saanut lukemattomia kokemuksia ja elämyksiä. Koen, että kaikki aika, jonka olen tallilla toimiessa ja talliyhteisöissä käyttänyt, on opettanut ja antanut minulle paljon. Näiden tuntemuksien pohjalta sain alkusysäyksen lähteä tutkimaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja sen mahdollisuuksia tarkemmin. Luokanopettajakoulutuksen myötä minua alkoi kiinnostaa, miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta voisi toimia kuntoutusmuotona lapsille ja nuorille ja minkälaisia vaikutuksia toiminnan käytöstä on.

Lähtökohtani kandidaatin tutkielmassani on teoreettinen kirjallisuuskatsaus. Pyrin perehtymään monipuolisesti aiheen kirjallisuuteen, artikkeleihin ja tutkimuksiin. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ollessa suomalaislähtöinen menetelmä, ei siitä ole kansainvälisiä tutkimuksia sitä täydellisesti vastaavasta sovelluksesta. Useat hevosavusteiset menetelmät ovat kuitenkin samankaltaisia, joista ainakin hevosen käytöstä kuntoutuksessa saa merkittävää tietoa myös kansainvälisistä lähteistä. Kandidaatin tutkielmani tutkimuskysymykset ovat 1. *Mitä on sosiaalipedagoginen hevostoiminta* ja 2. *Minkälaisia vaikutuksia ja tuloksia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytöstä kuntoutusmuotona on saatu lasten ja nuorten kohdalla?*

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yksi esimerkki syrjäytymistä ennaltaehkäisevästä ja korjaavasta eläinavusteisesta tukimuodosta. Laajemmin määriteltynä, se on sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi hevosen kanssa tapahtuvaa yhteisöllistä toimintaa. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan neljä peruselementtiä ovat elämyksellisyys, toiminnallisuus, dialogisuus ja yhteisöllisyys. Näiden peruselementtien sekä hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen kautta syntyy talliympäristössä tapahtuvaa kokonaisvaltaista kuntoutustyötä. Tutkijat ja terapeutit näkevät hevosen merkittävänä terapiaeläimenä sen ainutlaatuisten ominaisuuksien vuoksi. (Kluwer, 1994, 4; Laitinen, 2014, 95.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta pohjautuu teoreettiselta viitekehykseltään sosiaalipedagogiikkaan. Toisessa luvussa keskityn käsittelemään sosiaalipedagogiikkaa, sen historiaa ja sosiaalipedagogisen toiminnan peruselementtejä sekä sovellutuksia. Kolmannessa pääluvussa paneudun sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Perehdyn tarkemmin

määrittelemään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja sen taustan. Seuraavaksi käsittelemme hevosen ainutlaatuisuutta kuntoutuseläimenä ja lopuksi muita hevosavusteisia kuntoutusmenetelmiä Suomessa sekä sitä, miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta eläinavusteiseen kuntoutuskenttään sijoittuu. Viimeisessä luvussa esittelen erilaisia tutkimuksia ja projekteja, joissa on käytetty sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja miten se on mahdollisesti vaikuttanut asiakkaisiin. Lopuksi pohdintaosiossa pohdin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia erilaisissa sovellutuksissa, tutkimustulosten luotettavuutta ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tulevaisuuden näkymiä.

2 Sosiaalipedagogiikka

Aloitin käsittelemällä sosiaalipedagogiikan kehittymistä ja historiaa, joka pohjustaa sosiaalipedagogiikan määrittelemistä. Käsitteen moninaisuuden vuoksi sen määrittelemisen ei ole ongelmatonta ja erilaisia näkemyksiä on useita. Käsittelemän sosiaalipedagogisen toiminnan peruseriaatteita, jotka avaavat enemmän sosiaalipedagogiikan käsitettä. Lopuksi pohdin lyhyesti elämys- ja seikkailupedagogiikan yhteyttä sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan.

2.1 Sosiaalipedagogiikan juurilla

Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogiikan historiallista kehitystä tutkimalla voi löytää vastauksia siihen, mikä sosiaalipedagogiikassa on olennaista. Sosiaalipedagogiikan teorian kehitys on moninainen ja kiinteästi kytköksissä yhteiskuntaan, sen muutoksiin sekä tapahtumiin, joten teorian kehityksen selittäminen ei ole aivan yksiselitteistä. (Hämäläinen, 1996, 21.) Eichsteller ja Holthoff toteavatkin, että täydellisesti sosiaalipedagogiikkaa ymmärtääkseen täytyy ottaa huomioon sen historiallinen ja kulttuurillinen konteksti (Eichsteller & Holthoff, 2011, 36). Hämäläinen (1998) toteaa myös, että teoriaan ja sen tulkintoihin liittyy erilaisia perinteitä ja korostuksia eri maissa, joten käsite on hieman problemaattinen. Kun on kyse sosiaalipedagogiikan teoriasta, on syytä erottaa käsitteet ”teoria sosiaalipedagogiikasta” ja ”teoria sosiaalipedagogiikassa” toisistaan. Käsitteen määrittelyssä keskitytään pääosin sosiaalipedagogiikan teoriaan ja sosiaalipedagogiset käytännöt valaisevat sosiaalipedagogiikan käytännön luonnetta. (Hämäläinen, 1998, 149.)

Saksalainen kielialue on sosiaalipedagogiikan käsitteen syntypaikka alkaen 1800-luvun puolivälistä, mutta aatehistorialliset juuret ulottuvat yhä pidemmälle. Tarkkaa syntyhetkeä on mahdotonta määritellä, koska sosiaalipedagogiikan sisältöjä on voitu käsitellä myös ilman sosiaalipedagogiikan käsitettä. Ensimmäisen kerran käsitettä sosiaalipedagogiikka käyttivät 1800-luvun puolivälissä saksalaiset Adolph Diesterweg ja Karl Mager. Vaikka Diesterwegia on pidetty sosiaalipedagogiikan käsitteen, on Mager käyttänyt käsitettä jo ennen Diesterwegia. Diesterweg ja Mager antoivat eri merkityksen sosiaalipedagogiikan käsitteelle – Magerille käsite tarkoitti kasvatuksen ja yhteiskunnan tiivistä yhteenkuulumista ja hän käsitti sen ottavan huomioon kasvatusteorian - kun Diesterweg taas keskittyi sosiaalipoliittisempaan puoleen eli ajatukseen yhteiskunnan huonommin pärjäävien kasvatuksellisesta tukemisesta sosiaalipoliittisena aktiivisena toimintana. Näitä lähtökohtia

voidaan pitää sosiaalipedagogiikan keskusteluperinteen ja teorian muodostuksen lähtökohtina Saksassa. (Hämäläinen, 1996, 25.)

Hämäläinen toteaaakin, että saksalainen perinne on vanhin sosiaalipedagogisista perinteistä, mutta keskustelua ja toimintaa on syntynyt esimerkiksi Itä-Euroopan maissa, espanjankielisissä maissa sekä Pohjoismaissa. Sosiaalipedagogiikan perinne on jäänyt melko tuntemattomaksi angloamerikkalaisella alueella, mutta käytännön toiminta ja teoreettisesti samankaltaiset pohdinnat löytyvät kuitenkin myös englanninkielisestä maailmasta. (Hämäläinen, 1998, 150.)

Mikä johti sosiaalipedagogisen käsitteen kehittymiseen? Yhteiskunnan modernisoituminen merkitsi teollisen tuotannon laajenemista, vanhan sosiaalisen yhteiskunnan hajoamista, yksilöllistymistä, tieteen ja koulutuksen merkityksen lisääntymistä ja valtion tehtävien muuttumista. Sääty-yhteiskunta alkoi murtua kohti teollista luokkayhteiskuntaa, jonka seurauksena nuoret jäivät varttumaan ilman instituutionaalista tukea ja perhe menetti merkityksensä. Tätä uutta suurta rakenteellista muutosta vastaan syntyi sosiaalipedagogiikan käsite. Näin ollen yhteiskunnan muutokset ja teollistuminen liittyvät kiinteästi sosiaalipedagogiikan perinteen syntyyn ja varhaiseen kehitykseen. Köyhien ja alemman sosiaaliryhmän ihmisiin alettiin kiinnittää pedagogista huomiota eli yhteiskunnan ongelmista tuli pedagogisia ja pedagogiikasta tuli väline yhteiskunnan ongelmien ratkaisemiseen. Sosiaalipedagogiikan teoreettisissa tulkinnoissa vaihteli kaksi puolta - toisessa näkökulmassa korostettiin käytännöllisiä toimia yhteiskunnassa ja toisessa näkökulmassa arvostettiin sosiaalipedagogiikan oppialaluonnetta. (Hämäläinen, 1996, 33; Hämäläinen, 1998, 153.)

Hämäläisen mukaan vuosisadan vaihtuessa sosiaalipedagogiikan teoria alkoi systematisoitua ja sosiaalipedagogiset käytännöt institutionaalistuivat. Tämän kehityksen myötä nousi esiin erilaisia sosiaalipedagogiikan toimintaperiaatteita, joiden syntymisen myötä sosiaalipedagogiikan ajattelu- ja toimintaperiaatteet alkoivat hahmottua ja teorian keskeinen ydin muotoutua. Sosiaalipedagogiikan jatkuva ja uudistuva itseymmärrys on muotoutunut kriittisen ja itsekriittisen pohdintojen pohjalta, koska myöhemmät sukupolvet ovat tuoneet toimintaan ja keskusteluihin omat uudet periaatteensa ja korostuksensa. (Hämäläisen, 1998, 155.)

2.2 Sosiaalipedagogiikan määrittelyä

Sosiaalipedagogiikan käsitteen laajuuden ja moninaisuuden vuoksi sitä voidaan käsitellä useasta eri näkökulmasta. Sosiaalipedagogiikan käsite muodostuu sanasta *'pedagogiikka'*, joka yleisesti tarkoittaa oppia kasvatuksesta, kun taas sanalla *'sosiaalinen'* on useita merkityksiä. Hämäläinen on määritellyt sosiaalisen kolmella eri tavalla.

1. Yhteiskunnallinen merkitys – yhteiskunnan sosiaalinen rakenne eli rakenteellisten ryhmitysten nojalla syntynyt kokonaisuus.
2. Yhteisöllinen ja vuorovaikutuksellinen merkitys – sosiaalinen merkitys viittaa ihmisten kanssa ja erilaisissa yhteisöissä elämisessä tarvittavien valmiuksien kehittämiseen, kuten esimerkiksi lapsen sosiaalinen kehitys.
3. Toisten huomioon ottaminen ja solidaarinen merkitys – yhteiskunnan vähäosaisten auttaminen ja ihmisten keskinäinen solidaarisuus. (Hämäläinen, 1997, 15.)

Sosiaalipedagogiikan suhde yleiseen pedagogiikkaan on hieman problemaattinen, koska sosiaalipedagogiikalla on omat lähestymistapansa, kysymyksenasettelunsa ja teemansa, joiden kautta oppialan identiteetti sekä ajattelu- ja keskusteluperinne rakentuu. Näin katsottuna sosiaalipedagogiikka olisi pitkälle kehittynyt oma itsenäinen tieteenalansa. Kuitenkin se usein nähdään myös osana yleistä pedagogiikkaa sekä sen teemoja että peruskäsitteitä. (Hämäläinen, 1996, 315-316.) Siljander kuitenkin määrittelee pedagogiikan kasvatusta koskevaan ajatteluperinteeseen, kasvatuksellisiin näkemyksiin ja peruseriaatteisiin eli lyhyesti sanottuna keinoihin, miten kasvatusta ja opetusta järjestetään. Sosiaalipedagogiikan suhde ja asema suhteessa muihin kasvatustieteisiin siis vaihtelee ja se voidaan nähdä traditiosta riippuen joko omana itsenäisenä tieteenalana tai osana yleistä kasvatustiedettä. (Siljander, 2014, 22.)

Hämäläinen on oman tulkintansa mukaan löytänyt sosiaalipedagogiikasta olennaisimmaksi juuri pyrkimyksen sosiaalisen hädän ja ongelmien ratkaisemiseksi sekä lievittämiseksi pedagogisten keinojen avulla (Hämäläinen, 1998, 155-156). Koska sosiaalipedagogiikan tulkinnat ovat yhteydessä erilaisiin yhteiskunta-, ihmis- ja tiedekäsityksiin sekä aatevirtauksiin, ei ole mahdollista löytää vain yhtä ainutta oikeaa tapaa määrittellä sosiaalipedagogiikkaa, vaan näkemykset enemmänkin vain kilpailevat keskenään. Keskeistä kuitenkin on, että sosiaalipedagogiikan peruskysymys koskee sosiaalisten ongelmien pedagogista ehkäisyä ja lieventämistä sekä yhteiskuntaan integroitumisen edistämistä (Hämäläinen, 1999, 35).

Kun sosiaalipedagogiikan käsitettä on niin haastava täysin ongelmattomasti määritellä, mikä tekee mistäkin toiminnasta sosiaalipedagogista? Sosiaalipedagogiikan toimintaperiaatteiden määrittelemisen selventää myös käsitteen määrittelyä. Kolme ideaa on ollut sosiaalipedagogisen työn keskeiset aatteet alusta alkaen. Ensimmäinen on *itseapuun auttaminen*, toinen *yhteisöllisyyden vahvistaminen* ja viimeisenä *kasvatuksellinen ennaltaehkäisy*. Näiden ajattelu- ja toimintaperiaatteiden näkökulmasta, niiden ideoista ja teoreettisesta kehittelystä sekä soveltamisesta käytäntöön muodostuu sosiaalipedagogisen toiminnan ydin. (Hämäläinen, 1998, 156.)

Hämäläinen määrittelee itseapuun auttamisen sosiaalisten ongelmien kanssa painivien ihmisten auttamisesta arjessa. Kyseessä ei ole kuitenkaan vain ihmisten sopeuttaminen sen hetkisiin oloihin, vaan tarkoitus on auttaa heitä yhteiskunnalliseen toimintaan, jotta omat elinolot ja elämänlaatu kehittyvät. Olennaista on sekä yhteisöjen että yksilön mahdollisuudesta itsekasvatukseen ja tietoiseen toimintaan elämänolojensa parantamiseksi. Näiden kasvuprosessien avulla yksilön oma subjektiivisuus ja elämänhallinta vahvistuvat. Sosiaalipedagoginen työ ei ole vain auttamista pelkistä ongelmista selviytymiseen, vaan merkitsevää on myös arvo- ja mielekkäisyyskysymykset: miten auttaa yksilöä arvokkaaseen ja mieluiseen elämään. Sosiaalipedagogiikan käsitteen yleisyyden vuoksi pedagogisten työmuotojen kirjo on laaja, mutta sosiaalipedagogiikan toiminnan keskiössä on yksilöiden ja yhteisöjen itseapua vahvistava toiminta. (Hämäläinen, 1998, 157.)

Yhteisön kasvatuksellinen vahvistaminen on yksi sosiaalipedagogiikan perinteeseen kuuluva keskeinen ajatusperinne. Teoria tiedostaa yhteisön molemmat puolet – huonoimmassa tapauksessa yhteisö voi tukahduttaa yksilön persoonallisuuden, kasvun ja itsenäistymisen. Niinpä sosiaalipedagogisen toiminnan yksi keskeinen ajatus on kehittää yhteisöjä niin, että ne tukevat jäsentensä terveellistä kasvua. Tervettä kasvua tukevalla elämänpiirillä pyritään estämään yksilön syrjäytyminen yhteiskunnasta eli joutumista yhteisöjen ulkopuolelle. Yhteisöt mahdollistavat sopeutumisen kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan, työelämään ja mielekkääseen harrastustoimintaan. Sosiaalipedagogiikassa luodaan pedagogisia strategioita syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja terveen yhteisön luomiseksi. (Hämäläinen, 1998, 158.)

Hämäläisen mukaan kolmantena sosiaalipedagogiikan aatteena on toiminta ylisukupolven syrjäytymiskiirteen katkaisemiseksi eli kasvatuksellinen ennaltaehkäisy. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja katkaisemiseksi tarvitaan strategioita ja erilaisia toimia, niin pitkän kuin lyhyen aikavälin, koska huono-osaisuudella on suuri taipumus toistaa itseään ylisukupolvien

ja kasautua. Puutteellisessa kasvuympäristössä kasvanut lapsi on suuremmissa riskissä kokea kielellistä ja emotionaalista deprivoitumista, joka taas voi johtaa helposti yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen ja esimerkiksi oppimisvaikeuksiin. Nämä taas voivat aiheuttaa erinäisiä ongelmia ammattiuran luomiseen ja työelämään integroitumiseen, joka ilmenee elämän epätasapainona ja huono-osaisuutena. Puutteelliset aineelliset ja henkiset kasvuolot ovat jälleen läsnä seuraavalle sukupolvelle ja syrjäytymisen kierre pääsee jatkumaan. Kierteen katkaisemiseksi tarvitaan pedagogisia väliintuloja prosessin useassa eri vaiheessa. Kotien pedagoginen tuki sekä koulun ja vapaa-ajan sosiaalipedagogista orientoitumista tarvitaan kierteen ehkäisemiseksi. Perheen, koulun ja vapaa-ajan tukeminen on kolme keskeisintä aluetta, jossa sosiaalipedagogista työtä tarvitaan syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi. (Hämäläinen, 1998, 160-161.)

Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogiikan yksi keskeinen ajatus on myös pohdinta siitä, miten yhteiskunnan tulisi toimia niiden kanssa, jotka jäävät yhteiskunnan ulkopuolelle ja syrjäytyvät. Integraatio-ongelmia sosiaalipedagogiikan perinne tulkitsee juuri pedagogisessa viitekehyksessä ja etsii ongelmiin pedagogisia ratkaisuja, kun taas esimerkiksi sosiaalipolitiikka pyrkii ratkaisemaan syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ongelmat lainsäädännöllisillä ja poliittisilla strategioilla. Sosiaalipedagogiikka pyrkii uudistamaan yhteiskuntaa sisäisesti kasvatuksen avulla. Perinne on ajattelua ja toimintaa, teoriaa ja käytäntöä, joka ei tyydy vain selvittämään sosiaalisia ongelmia ja niiden esiintymismuotoja, vaan etsii tehokkaasti mahdollisia pedagogisia keinoja ja viitekehyksiä, joiden avulla voitaisiin ratkaista sosiaalisia ongelmia ja ehkäistä niitä. Työ ei rajoitu mihinkään alaan tai ammattiin, vaan sosiaalipedagoginen orientaatio on mahdollista kaikessa ammatillisessa toiminnassa, jossa toimitaan ihmisten kanssa ja kohdataan sosiaalisten kriisien ja ongelmien kanssa painivia ihmisiä ja autetaan heitä sosiaalipedagogiikan ajatteluperinteen kautta. (Hämäläinen, 1998, 156, 162-163.)

2.3 Seikkailu- ja elämyspedagogiikka sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä

Sosiaalipedagogiikan viitekehyksestä on noussut seikkailua ja elämyksellisyyttä korostava kasvatuksen ja terapian laaja sovellutusalue. Elämyspedagogiikka on uutena työmuotona noussut esille erityisesti lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Kyseiset toimintamuodot toimivat yleensä hyvin syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien yksilöiden kasvun subjektiiviseen tukemiseen, elämänhallinnan auttamiseen, itsensä kehittämiseen ja

aktivoimiseen yhteiskunnallisessa toiminnassa. Ajattelussa korostuu, kuten myös sosiaalipedagogisessa teoriassa, osallistujan omaan aktiivisuuteen pohjautuva kasvu ja oppiminen. (Mönkkönen, Nurro & Väisänen, 1999, 42-43.)

Elämys- ja seikkailukasvatus voidaan siis nähdä yhtenä sosiaalipedagogiikan sovelluksena, joka pyrkii pedagogisin keinoin auttamaan sosiaalisten kriisien kanssa kamppailevia ihmisiä (Hämäläinen, 1998, 164-165). Mönkkösen ja kumppaneiden mukaan elämyspedagogiikassa korostuu henkilökohtainen oppimisprosessi, mutta oppiminen ja kasvaminen tapahtuvat ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Oppiminen pohjautuu kollektiiviseen löytämiseen, oivaltamiseen ja luovaan prosessiin. Elämyspedagogiikka pohjautuu juuri sosiaalipedagogiseen perinteeseen, sen inhimillisen kasvun ja sosiaalisen vastuun edistämisen päämääriin. Painopiste siirtyy tiedollisista ja kognitiivisista suorituksista enemmän sosiaalisiin taitoihin ja toiminnallisiin sekä yhteisöllisiin toimintatapoihin. (Mönkkönen & ym., 1999, 42-43.)

Selvää on, että alati muuttuvassa yhteiskunnassa ja yksilön elämässä tarvitaan sosiaalipedagogisia käytännön sovellutuksia, jotka tähtäävät eri tavoin sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tukemiseen (Mönkkönen & ym., 1999, 15). Yhteistä kaavaa näille erilaisille menetelmille ei ole tarpeellista kehittää, vaan keskeistä on korostaa sovelluksen vapautta, joustavuutta ja kyseiseen tilanteeseen sopivia keinoja. Käyttöyhteydestä riippuen voidaan painottaa erilaisia toiminnallisia näkökulmia. (Hämäläinen, 1998, 164-165.) Käytössä on useita sosiaalipedagogiikan peruseriaatteisiin pohjautuvia työmuotoja ja yksi uusi malli on sosiaalipedagoginen hevostoiminta, johon sekoittuu myös elämyspedagogiikan viitekehystä.

3 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta

Seuraavaksi käsittelen sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja sen taustaa. Aloitan sosiaalipedagogisen käsitteen taustan kehittymisellä sekä mihin tarpeeseen se on syntynyt. Seuraavassa luvussa määrittelen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja sen peruseräatteen (yhteisöllisyys, elämyksellisyys, toiminnallisuus ja dialogisuus). Lopuksi käsittelen myös hevosen ominaisuuksia kuntoutuseläimenä sekä sitä, mikä tekee siitä ainutlaatuisen kuntoutuseläimen. Esittelen myös muita Suomessa käytettäviä hevosavusteisia kuntoutusmenetelmiä sekä niiden keskinäisiä suhteita. Menetelmissä on paljon samoja piirteitä, mutta lähtökohtaisia eroja löytyy työmuotojen välillä.

3.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan juurilla

Hevosta on käytetty jo vuosituhansien ajan parantamaan ihmisiä eri tavoin. Antiikin ajan kreikkalaiset käyttivät ratsastusta ja hevosten kanssa toimimista keinona parantaa ihmisiä, jotka kärsivät erilaisista sairauksista. Lääketieteen kehityksen myötä hevosta, ja erityisesti sen liikettä, on alettu hyödyntämään erilaisissa fyysisissä sairauksissa ja myös henkisissä, kun hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen voima huomattiin Keski-Euroopassa. (Koistinen, 2005, 2; Robson, 2016, 1.) Toisen maailmansodan jälkeen vammautuneiden sotilaiden yhtenä hoitomuotona alettiin käyttää ratsastusta. Vaikuttavuuden tehokkuuden huomattuaan ratsastusta alettiin käyttää hoitomuotona myös muissa ongelmissa, kuten CP-vammassa. Nimikkeelle kehittyi Euroopassa nimitys *hippoterapia*. Pian huomattiin kuitenkin ratsastuksen merkittävä vaikutus myös psyykkeeseen – erityisesti oppimishäiriöisten ja kehitysvammaisten kuntoutuksessa. Näin alkoi kehittyä *pedagoginen ratsastus* ja *vikellys* (Heilpädagogisches Reiten und Voltigieren), jotka ovat myöhemmin kehittyneen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan juuret. (Selvinen, 2011, 14.) Seuraavaksi käsittelen tarkemmin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kehittymistä.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sai alkunsa 2000-luvun alussa. Suomen Ratsastajainliitto teki selvityksen ”*Ratsastuspedagogia ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä*” ja näin kehittyi pilottihanke yhdessä Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskuksen kanssa. Ratsastuspedagogiikan (myöhemmin nimi muuttui sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi) täydennyskoulutus alkoi tyhjästä, koska käytettävissä ei ollut suomenkielistä materiaalia tai edes käsitystä käytetyistä termeistä. Ainut varma asia käsitteen takana oli sen

sosiaalipedagoginen viitekehys. Termistä ratsastuspedagogiikka havaittiin kuitenkin pian, että se ei ollut sopiva kuvaamaan toimintaa, koska kyse oli enemmän sosiaalisesti suuntautuneesta kuntoutusmuodosta kuin hevostoiminnasta. Hevoset ovat vain väline toteuttaa sosiaalista kuntoutusta. (Okulov, 2005.)

Okulov toteaa, että koulutuksen hitauteen ja läpiviemiseen vaikutti merkittävästi lähteiden puute. Keski-Euroopassa on sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan sopivia sovelluksia ja saksankielistä materiaalia, mutta ongelmaksi havaittiin se, että termien suora kääntäminen suomen kielelle ei onnistunut, jolloin koulutuksessa käytettävä materiaali jouduttiin luomaan ja keräämään itse. Koulutuksen käyneet kehittävät yhdistyksen Suomen ratsastuspedagogit ry, joka pyrkii edistämään sosiaalisen hevostoiminnan edellytyksiä. Aktiivisen toiminnan ja hevosihmisten kautta toiminta ja ajattelumalli siirtyi eri puolelle Suomea ja alkoi hiljalleen tulla näkyväksi. Vielä paljon on kuitenkin työtä tehtävänä, jotta sosiaalipedagoginen hevostoiminta saadaan kunnolla näkyväksi ja hyväksytyksi sosiaalisen kuntoutuksen ja hyvinvoinnin edistämisen tukimuodoksi. (Okulov, 2005.)

Mutta mihin tarpeeseen sosiaalipedagoginen hevostoiminta todella syntyi? Koistisen mukaan yhtenä isona aikakautemme yhteiskunnallisista ongelmista on syrjäytyminen, joista erityisesti lapset ja nuoret ovat ajautumassa auttavien käsien ulottumattomiin. Lapsi- ja nuorisotutkimukset ovat todistaneet, että Suomessa pahoinvointi ja syrjäytymiskierre ovat pahenemassa. Kuitenkin resurssit, opetussektori ja kuntien voimavarat ovat kiristyneet äärimmilleen. Vaikka meillä on kattava moniammatillinen järjestelmä, ei resursseja aina ole riittävästi puuttumiseen ja tarvittaviin toimenpiteisiin. Ennaltaehkäisevä työ voi estää kalliit kuntoutusprosessit myöhemmässä vaiheessa eli ennaltaehkäisevä työ nähdään erittäin tarpeellisena ja kiireellisenä. Kuten aiemmin todettiin, Suomen ratsastajainliitto yhdessä muiden toimijoiden kanssa vastasi tähän suureen kysymykseen ja lähti ennakkoluulottomasti kehittämään uutta toimintamallia ongelman ratkaisemiseksi. (Koistinen, 2005, 1-2.) Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on suomalainen, ennakkoluuloton ja rohkea yritys lähteä vastaamaan syrjäytymisen uhkiin ja ongelmiin. Ilman valmista materiaalia ja pohjaa, toiminta lähti kuitenkin aktiivisella työllä etenemään ja saa alati enemmän huomiota myös mahdollisesti yhtenä virallisena kuntoutusmuotona. Nähtäväksi jää, minkälaisena tulevaisuuden sosiaalipedagoginen hevostoiminta nähdään ja mikä sen merkitys on virallisena kuntoutusmuotona.

3.2 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittelyä

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on käsitteenä yhä melko tuntematon. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa yhdistyy ainutlaatuisella tavalla hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus sekä sosiaalipedagogisen toiminnan peruselementit. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on hyvinvoinnin tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävää toimintaa monissa eri muodoissa. (Laitinen, 2014, 95; Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry, 2015). Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole terapiaa, vaan sosiaalipedagogisessa talliyhteisössä toteutettavaa kasvatus- ja kuntoutustyötä.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perustuu yksilön elämykseen ja oppimiseen kokemuksen kautta ja näiden avulla tapahtuvaan oivaltamiseen. Hevosten kanssa toimiessa pyritään näyttämään yhteisöllisen toiminnan kautta elämän perusasioiden tärkeys, joiden kautta omakin hyvinvointi syntyy. Näitä asioita ovat esimerkiksi puhtaus, terveellinen ravinto, säännöllinen ruokarytmi ja sopiva liikunnan sekä levon tasapaino. Toiminnan peruselementit ovat *yhteisöllisyys*, *elämyksellisyys*, *toiminnallisuus* ja *dialogisuus*. Nämä elementit nousevat sosiaalipedagogiikan teoriasta, joka on sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teoreettinen viitekehys. (Huhta, 2009, 1; Laitinen, 2014, 95.) Sosiaalipedagogisesta lähtökohdasta johtuen sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on myös paljon yhteyksiä elämyspedagogiikan toimintaperiaatteisiin (Palola, 2003, 83). Aiemmassa luvussa on käsitelty sosiaalipedagogiikka tarkemmin sekä lyhyesti sosiaalipedagogisen hevostoiminnan yhteydestä elämys- ja seikkailupedagogiikkaan.

Yhteisöllisyys voidaan nähdä ihmisen perusominaisuutena ja yhteisöihin kuulumisella on suuri merkitys persoonallisuuden kehitykselle ja identiteetin muodostumiselle. Pedagoginen kehittäminen on keskeistä sosiaalisen hädän ehkäisyssä. (Hämäläinen, 1999, 59–63.) *Elämyksellisyys* tarkoittaa uusia kokemuksia ja niiden jakamista, joka vapauttaa asiakkaan tavallisesta arjesta. Elämyksellisyydellä voidaan tuottaa erilaisia tuntemuksia ja motivaatiota toimintaan. (Huhta, 2009, 24.) Hämäläisen mukaan *toiminnallisuus* voidaan nähdä kahdella tavalla: toiminnallisuus tavoitteena ja toiminnallisuus keinona. Toiminnallisuus voidaan nähdä luontaisena ominaisuutena, jota vahvistetaan. Toisella tavalla se voidaan nähdä pedagogisena keinona, jolloin sillä tarkoitetaan luovia työskentelytapoja. Luovuus auttaa näkemään uusia puolia itsestään ja avaamaan uusia mahdollisuuksia. (Hämäläinen, 2011, 5–6.) Viimeinen käsite on *dialogisuus*, joka nousee Paulo Freiren dialogipedagogiikasta sekä Martin Buberin ajatuksista. Dialogisuus pohjautuu vastavuoroisuuteen, jossa osapuolia

kohdellaan tasapuolisesti ja suhde nähdään molemminpuolisena ymmärryksen rakentamisena. Ei ole dialogisuutta, ilman luottamusta ja rehellisyyttä. (Mönkkönen & ym., 1999, 24.) Sosiaalipedagogiikassa dialogisuus nähdään toisen ihmisen kohtaamisena, jolla on subjektiivisuutta vahvistava merkitys, keskeisintä on vuorovaikutuksen laatu (Hämäläinen, 1999, 69).

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, kuten muussakin sosiaalisessa nuorisotyössä, työ on lähtökohdiltaan asiakaslähtöistä. Työtä tehdään erilaisissa toimintaympäristöissä, se on intensiivistä ja pitkäjaksoista. Toiminta pyrkii integroimaan nuoria ja lapsia yhteiskuntaan ja se on ennaltaehkäisevää. Työssä käytetään erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja se pyrkii löytämään asiakkaan voimavarat sekä luomaan luottamuksellinen vuorovaikutussuhde työntekijän ja nuoren välillä. Myös nuorten perheiden kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa. (Linnossuo, 2003, 12.)

Yleensä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiakkaita ovat lapset ja nuoret, joilla on erilaisia ongelmia päihteiden tai koulunkäynnin kanssa. (Pitkänen, 2008, 16). Kjälmdänin mukaan lapset, joilla on oppimisvaikeuksia tai muita kliinisiä diagnooseja, ovat suuremmassa riskissä ajautua emotionaalisiin ongelmiin myöhemmässä iässä. Nämä ”riskilapset” kokevat usein hankaliksi luottaa terapeutteihin, lääkäreihin tai osallistua perinteisiin kuntoutusmenetelmiin, koska taustalla on usein negatiivisia vuorovaikutuskokemuksia esimerkiksi omien vanhempien kanssa. Hevonen ja toiminta talliympäristössä sekä yhteisössä voivat olla merkittävä tekijä lapsen luottamuksen syntymiseen ja täten luottamuksellisen suhteen luomiseksi terapeutin kanssa. (Kjälmdän, 2008, 1.)

On useita projekteja, joissa sosiaalipedagogista toimintaa on sovellettu myös muun ikäisille asiakkaille. Esimerkiksi Ketolaisen tutkielman mukaan, jossa 18-35 vuotiaat opioidiriippuvaiset nuoret aikuiset olivat mukana ratsastus- ja hevospedagogiikan hoitomuodossa muun terapian ohella tai Schulmanin projektissa, jossa oli mukana 8-34 vuotiaita löytämässä omia voimavarojaan hevosten kautta sekä oppimaan kommunikoinnin taitoja. (Ketolainen, 2005, 67; Schulman, 2005, 44-46.) Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on siis useita mahdollisia kohderyhmiä, jonka mukaan toimintaa voidaan soveltaa kyseiselle kohderyhmälle sopivaksi niin lapsista vanhempiin.

3.3 Hevonen kuntouttajana

Mutta millainen hevonen on kuntouttajana? Miksi sitä pitäisi käyttää osana kuntoutusprosessia, vaikka se lisää kustannuksia kalliiden ylläpitokulujen vuoksi? Hevonen on tasapuolinen ja lahjomaton kuntouttaja sekä työkumppani. Eläimenä hevonen on suurikokoinen ja kunnioitusta herättävä. Hevonen ei huijaa tai valehtele, vaan toimii suorassa vuorovaikutuksessa heijastaen vastapuolen tunteita. Hevosta et voi huijata esittämällä, että kaikki on hyvin, vaan hevonen on herkkä ja vastaanottavainen. (Laitinen, 2014, 92.) Robson toteaa, että hevonen heijastaa ainutlaatuisella tavalla ihmisen kehonkieltä ja sisäistä tilaa, joka voi mahdollistaa projektion ja tunteiden siirron yksilöön itseensä. Hevosen kanssa onnistuneeseen työskentelyyn ihmisen täytyy olla käytökseltään rauhallinen, itsevarma ja reilu johtaja. Nämä käytöksen tavat voivat siirtyä ja luoda mahdollisuuden oppia uusia keinoja ja tunteita minäpystyvyyden tuntemukseen. (Robson, 2016, 3-4.)

Koko, lämpö ja pehmeä karva yhdistettynä ystävälliseen olemukseen on houkutteleva yhdistelmä saamaan ihminen ottamaan vastuuta sen hyvinvoinnista ja hoitamaan sitä. Eläimen symboloima voima, energia sekä vietti ja hevosen saaminen mukautumaan ihmisen tahtoon ja käsiteltäväksi, jopa ainutlaatuisen yhteyden tuntemiseen hevosen ja ihmisen välillä, on energisoiva, itsetuntoa vahvistava ja ainutlaatuinen kokemus, jossa ihminen kokee itsensä kykeneväksi ja voimakkaaksi. (Huhta, 2009, 3; Leimer, 1994, 61; Palola, 2003, 86.) Hevosen ainutlaatuisten ominaisuuksien vuoksi sitä pidetäänkin muita eläimiä tehokkaampana kuntouttavana eläimenä, koska jo hevosen vieressä seistessään voi pelkkä hevosen koko ja olemus herättää kunnioitusta. Melson (2005, 115) toteaa, että haasteena on hallita 500 kiloista korskuvaa eläintä, joka keskittää mielen, mutta onnistuneesti kohdatessaan myös kohentaa poljetun ylpeyden. Kluwer taas vertaa hevosen tarjoamaa lämpöä ja liikettä, ratsun ja ratsastajan välistä dialogia, lapsen ja äidin varhaiseen vuorovaikutukseen. Kommunikaatio tapahtuu ruumiin kielen kautta, jossa kävelevän hevosen selässä istuva ihminen on kuin äitinsä sylissä istuva lapsi. Kluwer jatkaa, että kävelevän hevosen liikkeeseen mukautumisella on terapeuttinen voima. (Kluwer, 1994, 4.)

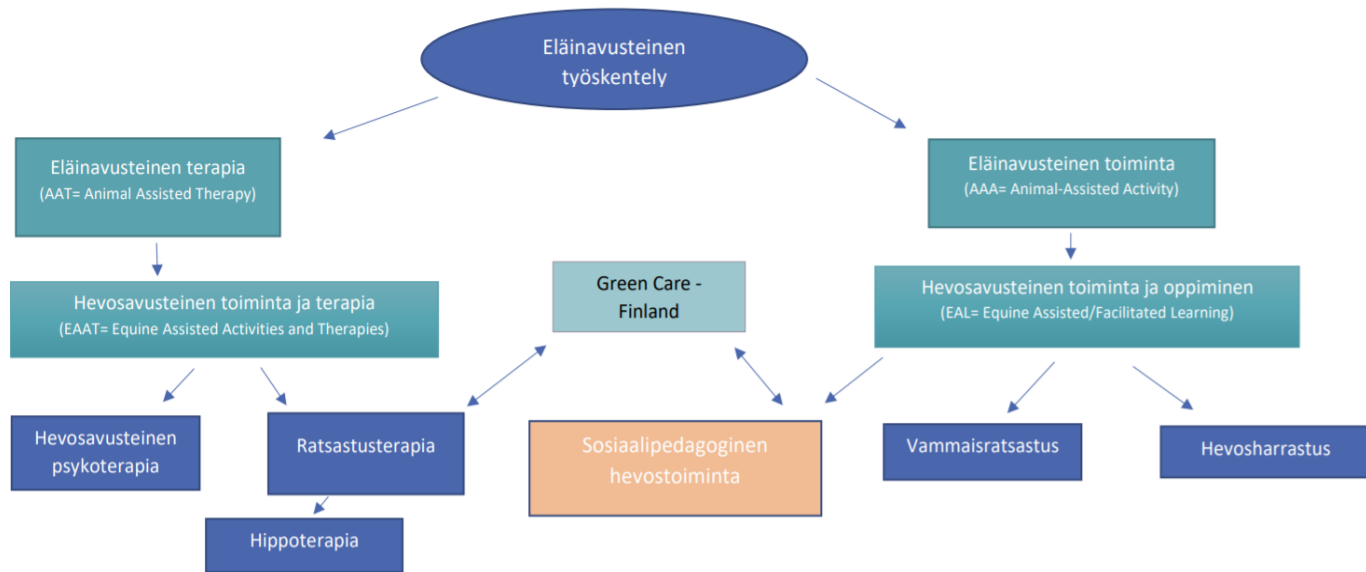
Hevonen toimii opettajana, kasvattajana ja yhteistyökumppanina. Sen kanssa toimiminen on monitasoista ja vaikuttaa niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. Hevosen kanssa tapahtuva vuorovaikutus lisää itsetuntoa, tunteita ja elämänhallintaa. Fyysisesti hevonen on aivan ainutlaatuinen. Istuma-asento hevosen selässä on optimaalinen ja hevosen liike vaikuttaa selkärankaan mobilisoiden nikamia ja niveliä. Lisäksi hevosen ihmistä korkeampi

ruumiinlämpö lisää vaikutusten tehokkuutta ja tästä syystä esimerkiksi ratsastusterapia tapahtuu usein ilman satulaa, jolloin hevosen liikkeiden vaikutus ja lämpötila on välitön. Hevonen välittää ratsastajaan noin 110 liikeimpulssia minuutissa, johon kaikkeen ihminen reagoi omilla lihaksillaan ja aistimuksillaan. Vastaavaa liikeimpulssi määrää on mahdotonta saada millään toisella tavalla. (Hippolis ry, 2013; Scott, 12, 2005.). Tulevaisuudessa hevosella nähdään yhä merkittävämpi rooli ihmisen hyvinvoinnin edistämässä hyvinvointi- ja kuntoutuspalveluissa (Hevostalous lukuina, 2016, 12).

Vaikka hevonen usein jää ”ei-hevosihmisille” kaukaiseksi, jopa pelottavaksi eläimeksi, on sen hyödyt ja ominaisuudet kuntoutuseläimenä ainutlaatuiset. Muun eläimen kanssa kokema vuorovaikutuksellinen voima ei ole niin voimakasta ja merkittävää, kuin hevosen mukautuminen ihmisen tahtoon ja ohjattavaksi. Hevosen ainutlaatuisuutta eläinavusteisissa kuntoutusmuodoissa ei voida kiistää.

3.4 Hevosavusteiset hyvinvointi- ja kuntoutuspalvelut Suomessa

Hevosten ja eläinten käyttö ihmisten hyvinvoinnin lisäämisessä kasvaa yhä entisestään niin virkistyspalveluiden kuin sosiaali- ja terveystoiminnan osalta (Hevostalous lukuina, 2016, 12). Eläinten tai hevosten käyttö kuitenkin vaihtelee merkittävästi eri kuntoutuksen muodoissa lähtökohdista riippuen. Suomessa koulutetun ohjaajan pitämä kasvatettavaan ja kuntouttavaan pyrkivä hevosavusteinen kuntoutusmuoto on aina osa jotakin kansainvälistä kattojärjestöä. Alla oleva kuvio havainnollistaa Suomessa käytettäviä hevosavusteisia työmenetelmiä ja niiden jakautumista.

Kuvio 1: Hevosavusteisia työmuotoja Suomessa

Eläinavusteiset työmuodot jakautuvat kahteen päälinjaan Pet Partnersin mukaan. Kaksi päälinjaa ovat *eläinavusteinen terapia* (AAT= Animal Assisted Therapy) sekä *eläinavusteinen toiminta* (AAA= Animal-Assisted Activity). Eläinavusteinen terapia on suunniteltua, tavoitteellista ja järjestettyä terapeutista toimintaa, joka pyrkii parantamaan kognitiivisia, fyysisiä, käytöksellisiä tai sosioemotionaalisia ongelmia. (Robson, 2016, 7). Eläinavusteissa terapiassa on mukana ammattihenkilö, joka ohjaa terapiaa käyttäen eläimiä osana kuntoutusprosessia. Eläinavusteinen toiminta taas on hieman edellistä vapaampaa ja tarkoituksena on parantaa yksilön hyvinvointia, elämänlaatua, motivaatiota tai koulutukseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa kehittymiseen. Suomessa eläinavusteista toimintaa on esimerkiksi kaverikoira-toiminta ja toiminnassa voi olla useita eri eläinlajeja kissoista kanoihin ja alpakoihin, kunhan eläin vain täyttää toiminnalle tarvittavat kriteerit. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care, 2013, 2; Petpartners.org).

Hevosavusteinen toiminta ja terapia (EAAT= Equine Assisted Activities and Therapies) pitää sisällään *hevosavusteisen psykoterapian* (Equine-Facilitated Psychotherapy) ja *ratsastusterapian* (THR= Therapeutic Horseback Riding) sekä sen alle lukeutuvan *hippoterapian* (Hippotherapy). (Petpartners.org.) GreenCare toiminta nähdään osittain näiden molempien kattokäsitteiden alle kuuluvaksi. Seuraavaksi käsittelen tarkemmin yllä lueteltuja hevosavusteisia kuntoutusmuotoja.

Ratsastusterapia on tunnetumpi käsite sekä Suomessa että muualla maailmalla kuin sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Suomessa tuetaan Kelan puolesta ratsastusterapian käytöstä joko fysio- tai toimintaterapian muodossa ja vuonna 2016 ratsastusterapiaa fysioterapiana maksettiin Kelan tuettuna 2 125 714 euron edestä (Hevostalous lukuina, 2016, 12). Ratsastusterapia on suojattu nimike ja sitä voi tarjota vain koulutettu ratsastusterapeutti (Selvinen, 2011, 14). Ratsastusterapia on yksilöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista kuntoutusta, sen tavoitteet ovat asiakkaasta riippuvaisia ja voivat olla mm. motorisia, pedagogisia tai psykologisia (Robson, 2016, 9). Selvisen (2011) mukaan ratsastusterapiassa keskeisintä on liikevuorovaikutus. Tunto-, tasapaino- ja liikeaistijärjestelmään vaikuttaminen hevosen liikkeen avulla on kehotietoisuutta vahvistavaa, joka taas on perustana motoriselle ja psyykkiselle kuntoutumiselle. Hevosen kanssa toimiminen lisää yksilön itsemääräytymistunnetta, tilanhahmottamista ja minäkäsityksen kehittämistä, joka taas liittyy vahvasti oppimiseen. Tavoitteena on saada kehon, toiminnan tai mielen parempi hallinta asiakkaalle, tarkoituksena ei ole siis ratsastustaitojen opettelu. Ratsastusterapiaa yhtenä kuntoutusmuotona käytetään mm. alaselkäongelmien tukena, tunnevuorovaikutustaitojen kehittämisessä, CP-vammaisilla, masennuksen hoidossa tai psykoterapian apuna oppimis- ja kehityshäiriöisillä. (Selvinen, 2011, 20-21.) Hippoterapian käsite voidaan nähdä ratsastusterapian alakäsitteenä ja se määritellään fyysisen, ammatillisen tai puheterapian hoidossa käytettäväksi tukimuodoksi, joka hyödyntää hevosen liikettä (Robson, 2016, 8). Ratsastusterapian tarjoama apu sopii moneen vaivaan, mutta keskittyy enemmän juuri liikunnallisten ongelmien hoitoon Suomessa.

Yksi vähemmän tunnettu hevosen avulla toteutettava kuntoutusmuoto on hevosavusteinen psykoterapia, mutta suuntaus on voimakkaassa kasvussa Suomessa (Mattila-Rautiainen, 2011, 11). Hevosavusteisen psykoterapian erottaa muista hevosavusteista kuntoutusmuodoista se, että tavoitteet muotoutuvat yksilön tarpeista ja ongelmista. Toiminta on tavoitteellista terveydenhuollon toimintaa, jossa tähdätään psyykkisen häiriön poistamiseen tai lieventämiseen. Keskeinen hoitava elementti on tavoitteellinen vuorovaikutusprosessi asiakkaan, hevosen ja terapeutin välillä. Toiminnassa harjoitellaan havainnoimaan asiakkaan omia oletuksia, toimintatapoja ja reaktioita suhteessa hevoseen ja muuhun terapiatoimintaan. Talliympäristö luo mahdollisuuksia poistaa asiakkaan hyvinvointia häiritseviä uskomuksia ja tunteita terapeuttisen työskentelyn avulla. Myös tässä hoitomuodossa juuri liikekokemus on keskeistä – esikielellisiä, kehollisia muistoja ja varhaisia uskomuksia voidaan työstää liikekokemuksen kautta terapiassa. Sen avulla voidaan harjoitella mm. rakentavia

vuorovaikutus- ja toimintamalleja sekä luoda mahdollisuus rakentaa terveitä tunnesäätely- ja käyttäytymismalleja. (Robson, 2016, 7; Scott, 2005, 6-7; Wasenius, 2015.)

Toiminnaltaan vapaampi kattokäsite, *hevosavusteinen toiminta ja terapia*, Mattila-Rautiaisen (2011, 9) mukaan sisältää alleen *vammaisratsastuksen*, *hevosharrastuksen* ja *sosiaalipedagogisen hevostoiminnan*, josta tarkemmin aiemmissa luvuissa. Vammaisratsastus on perusharrastus, kuten myös hevosharrastus, mutta ratsastaja voi käyttää erilaisia apuvälineitä ja -keinoja. Tavoitteet määräytyvät yksilön oman toiminnan mukaan ja toiminta voi olla harrastustasoista tai kilpailla voi paralympiatasolle saakka. Apuvälineisiin on mahdollista hakea kunnalta avustusta. Muu hevosen kanssa tapahtuva perustoiminta, hevosharrastus, on liikuntaa ja urheilua, virkistäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Harrastus voi olla ratsastamista, ajamista, kerhotoimintaa (4H, ravinuoret), tallitoimintaa tai paljon muuta. Harrastus on kaikenikäisille, mutta suuri osa harrastajista on tyttöjä ja naisia. Pääsääntöisesti hevosharrastus, kuten myös vammaisratsastus, on omakustanteista, mutta mahdollisuuksien mukaan ratsastusseurat tai kunnat voivat tarjota joitain maksuttomia palveluita tai tukia. (Laitinen, 2014, 96-97.)

GreenCare toiminta laajuutensa vuoksi voidaan nähdä osana molempia isompia kattokäsitteitä, sekä eläinavusteista terapiaa että toimintaa. GreenCare on luontoon ja maaseutuun keskittyvää ammatillista toimintaa, jossa tarkoituksena on parantaa ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua. Se on kattokäsite, joka sisältää useita eläin- ja luontoavusteisia kuntoutusmenetelmiä – menetelmiä voidaan soveltaa useille aloille, kuten hoiva- ja asumispalveluissa, syrjäytymisen ehkäisyssä sekä kasvatuksessa. Toiminta on ammatillista, tavoitteellista ja vastuullista, ja toimintaa tapahtuu sekä yksityisellä että yksityisellä puolella. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta voidaan nähdä osana GreenCare toimintaa. (Laitinen, 2014, 92.)

Vaikka hevos- ja eläinavusteissa kuntoutusmuodoissa on paljon samaa ja yhtenäisyyksiä, on tarkemmin katsoessa menetelmissä kuitenkin lähtökohtaisia eroja. Ratsastusharrastus sekä vammaisratsastus tähtäävät ratsastuksen tavoitteelliseen oppimiseen, mutta sosiaalipedagoginen hevostoiminta sekä hevosavusteinen psykoterapia ja oppiminen tähtäävät yksilön henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja niissä kehittymiseen, yleensä psyykkisiin tai sosiaalisiin. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää myös paljon muuta hevosen kanssa toimimista, kun vain ratsastamista, ja hevonen sekä talliympäristö tarjoavat kokonaisvaltaisen elämyksen ja yhteisön. Ratsastus- ja hippoterapiassa korostuu yksilöllisyys ja taas

hevosharrastuksessa yhteisöllisyys on voimakkaasti läsnä. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa yhteisöllisyys on tärkeä tekijä, mutta tavoitteet ovat yksilökeskeisiä, eli toiminnassa voidaan nähdä merkittäviä tekijöitä molemmista kattokäsitteistä (eläinavusteinen terapia ja eläinavusteinen toiminta).

4 Johtopäätökset ja pohdinta

Mutta miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta kuntoutusmuotona hyödyntää asiakasta? Voisiko sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimia esimerkiksi erityispedagogiikan sovellutuksena? Vaikka laajat, kattavat tieteelliset tutkimukset vielä kentältä puuttuvat, on sosiaalipedagogisesta hevostoiminasta ja muista hevosavusteisista kuntoutusmuodoista useita projekteja ja positiivisia tuloksia. Näiden tuloksien avulla voidaan osoittaa, että sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on annettavaa kuntoutuskentällä lasten ja nuorten kanssa. Lopuksi pohdin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan sovellutusmahdollisuuksia, sen uhkia ja tulevaisuuden näkymiä.

4.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tulokset

Valkasen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tutkimuksessa 9-11 vuotiaiden poikien, joilla oli keskittymis- ja tarkkaavaisuusvaikeuksia, todettiin, että ryhmämuotoinen kuntoutus voi olla toimiva tapa harjoittaa ja kehittää lapsien keskittymis- ja tarkkaavaisuustaitoja sekä sosiaalisia taitoja. Salosen hankkeessa taas oli mukana yläasteikäisiä arkoja tyttöjä, jotka sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla tytöt muuttuivat rohkeammiksi ja omatoimisemmiksi. Tulokset näkyivät siirtovaikutuksena arkeen. Fagerström taas toteaa, että moni nuori on saanut tallilta hevostoiminnan avulla kipinän ja motivaation, joka motivoi edelleen myös muihin isompiin asioihin elämässä. Fagerström on kohdannut monia oppilaita, joilla on ollut sosiaalisia vaikeuksia koulussa, mutta tallilla rauhallisen toimisen ja toistojen kautta, on oppilas saanut siirrettyä uuden käyttäytymismallin esimerkiksi koulunkäyntiin. (Fagerström 2015; Salonen, 2009; Valkas, 2015, 15.) Strömin projektityössä oli mukana yläkouluikäisiä oppilaita, jossa haettiin yhteistyötaitoja sekä yhteenkuulumisen tunnetta ja erilaisuuden hyväksymistä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keinoin. Tuloksena luokkahenki parani merkittävästi, yhteistyötaidot kehittyivät ja syntyi aitoa kohtaamista. (Ström, 2008.)

Kaskisuo taas käyttää eläinavusteista pedagogiikkaa ja erityisesti hevosia opiskelun välineenä opettaa sosiaalisia, emotionaalisia, akateemisia ja ammatillisia taitoja. Taitojen saavuttamista myös arvioidaan. Luonnossa ja talliympäristössä tapahtuvalla opetuksella on tarkoituksena kannustaa opiskelijoita kertomaan oman mielipiteensä, keskustelemaan ja tekemään valintoja. Tutkimustulosten mukaan eläinten käyttö opetuksessa lisää oppilaiden vuorovaikutustaitoja,

empatiakykyä, stressinsietokykyä, motivaatiota, positiivisuutta sekä motorisia että kognitiivisia kykyjä. (Krank, 2018, 24-27.)

Kjälldmänin projektissa hevosia käytettiin tukemaan ja motivoimaan yksityisopetuksessa olleiden oppilaiden koulunkäyntiä ja tutkittiin, voiko hevostoiminnalla lisätä koulupudokkaiden sitoutumista opiskeluun. Projektin jälkeen voitiin huomata oppilaiden sitoutumista opiskeluun ja urasuunnitteluun. Hevostoiminnan kautta oppilaat löysivät omat rajansa ja minäkuva vaikutti selkeytyvän, jota tuki hevostoiminnan vastuu ja riskinotto. Aikataulut ja suunnittelut loivat rutiinia ja jatkuvuuden tuntua. Jakson jälkeen oppilaat kykenivät asettamaan itsellensä realistisia tavoitteita, niin opiskeluiden kuin harrastusten osalta. Projektityön tulokset eivät ole kuitenkaan yleistettävissä pienen kohderyhmän takia ja kontrolliryhmän puuttumisen vuoksi. Projekti rohkaisee kuitenkin päättämään, että hevostoiminnalla on vaikutuksia ja sopivia kohderyhmiä voisivat olla mm. pojat (nikkarointia, energian suuntaustapa, vastuu ja toiminnan suunnittelu sekä hellyyden osoittaminen eläimelle helpompaa) sekä perheet (yhteinen aika ja tekeminen). (Kjälldmän, 2005, 38-40.)

Kaarelan projektissa selvitettiin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia avohuollon lastensuojelutyössä. Lähtökohtana oli toimia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan viitekehyksessä, joka mahdollistaisi nuorten luontevan vuorovaikutuksen ja voimaantumisen. Asiakassuhde muodostui luottamukselliseksi, joka mahdollisti keskustelut vaikeistakin aiheista, joka taas auttoi paljon antamalla tietoa perheiden tilanteesta mahdollistaen paremmat jatkotyöskentelyt sosiaalityöntekijän kanssa. Toisessa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytöstä tukimuotona avohuollon lastensuojelutyön projektissa saatiin yhden kesän aikana hevostoiminnan kautta enemmän tietoa perheen ongelmista ja voimavaroista sekä asiakkaan tilanteesta, kuin neljä vuotta kestäneessä sosiaalityössä. Toiminnallisuuden kautta yhdessäolo on luontevaa ja rakentavaa ja mahdollistaa aidon vuorovaikutuksen. Se luo mahdollisuuden purkautua ei verbaalisti ja antaa mahdollisuuden myös henkilöille, joille puhuminen on hankalaa. Elämyksellisyys taas vapauttaa arjesta ja tuottaa hyviä kokemuksia ja voimavaroja. (Kaarela, 2003, 50-53.)

Toiminnan kautta päästiin tavoitteiden mukaisesti prosessoimaan sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja, itsetuntemusta, ongelmanratkaisua ja kasvua tukevia kokemuksia. Tallikokemukset siirtyivät keskustelujen kautta ainutlaatuisesti nuorten arkeen, hevoset toimivat motivaattoreina ja loivat ratkaisutilanteita arkielämän haasteisiin. Lastensuojelun asiakaslapsilla on usein taipumus luovuttaa, mutta toiminnan kautta usko itseensä kehittyi ja

sisukkuus ja yrittäminen sekä niiden siirtyminen arkeen olikin yksi tärkeimmistä toiminnan antamista opeista. Merkittävää oli myös nuorten muuttuminen tallireissujen aikana, alakuloisuus muuttui hetkessä tallille päästyään, innokkuus ja ilo olivat läsnä. Toiminnasta jäävä hyvä mieli voi auttaa jaksamaan taas hetken arjessa. (Kaarela, 2003, 50-53.) Kaiken kaikkiaan johtopäätöksenä voidaan todeta, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimii kuntoutusmuotona niin avohuollon lastensuojelutyössä tukimuotona kuin koulupudokkaiden kanssa työskentelyssä ja kuntoutusmuotona monissa muissa eri tilanteissa lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan sovellutusalueet ovat laajat ja se vaikuttaa monipuolisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin.

4.2 Pohdinta

Hevostoiminta voi toteutua monella eri tavalla, se voi keskittyä ongelmien ennaltaehkäisyyn tai jo syntyneiden ongelmien käsittelyyn. Uhkana toiminnalle voi kuitenkin muodostua toteutusmallien erilaiset lähtökohdat – miten varmistaa hevostoiminnan tunnuspiireiden toteutuminen toiminnassa, jotta kyseessä todella olisi sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Hevosten kanssa toiminen ilman sosiaalipedagogista kehystä voi olla ennaltaehkäisevää, mutta ei ole vielä sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Jos toiminta ei sisällä hevosen ainutlaatuisten ominaisuuksien hyödyntämistä ja sosiaalipedagogiikan ajatusperinteiden noudattamista, siitä puuttuu olennaisia ominaisuuksia, jota tekevät juuri sosiaalipedagogisen hevostoiminnan. Toiminnassa täytyy olla tarkkana, jotta kaikki sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ulottuvuudet ovat mukana, jotta kuntoutustyö voi todella olla toimivaa ja virallisesti hyväksyttävää.

Sosiaalipedagoginen nuorisotyö on usein projektiluonteista, kuten myös sosiaalipedagogisen hevostoiminta ja sen tutkimustulokset, koska työn kehittäminen on erillisrahoituksella tapahtuvaa. Toiminta ei kuitenkaan tarkoita, että nuoret jäisivät ”heitteille” toiminnan päätyttyä. Nuorille räätälöidään oma polku, joka ohjaa myös tulevaisuudessa. Jatkotyössä hyödynnetään peruspalveluita ja moniammatillista yhteistyötä. Projektiluonteisessa työssä toiminnalle määritellään kuitenkin rakenne: alku ja loppu, toimintamuodot ja -tavat, pelisäännöt, tavoitteet sekä arviointiprosessi. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole vain irrallista touhuamista, vaan sillä on oltava selkeät tavoitteet ja päämäärät lapsen tai nuoren hyvinvoinnin tukemiseen. (Linnossuo, 2003, 9.)

Yksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollinen sovellutusalue voisi olla erityisopetuksessa. Oppimisvaikeuksien kanssa kamppailevat oppilaat voisivat oppia oppimisen periaatteita hevostoiminnan avulla. Hevostoiminnan avulla voisi soveltaen opettaa myös oppiainesisältöjä, kuten liikuntaa, biologiaa ja terveystietoa. Hevosten kanssa toiminen ja ratsastaminen kehittää motorisia taitoja monipuolisesti ja matematiikkaa voisi harjoitella esimerkiksi hevosen ruokintaan liittyvillä laskuilla. Miksipä sosiaalipedagogista hevostoimintaa ei voisi yhdistää soveltavasti joustavan perusopetuksen opetuksessa, jonka tavoite on ehkäistä peruskoulun keskeyttämistä. Toiminnalliset menetelmät ja erilaiset oppimisympäristöt ovat hevostoiminnan keskiössä, jotka ovat käytössä myös koulupudokkaiden kanssa työskentelyssä. Hevostoiminnan sovellutus mahdollisuudet ovat siis laajat, mutta niiden vieminen käytäntöön vaatii kuitenkin paljon tietoa, asiantuntijuutta, resursseja sekä tilan missä toimintaa voidaan järjestää. Kenties koulut voisivat tehdä yhteistyötä sosiaalipedagogista hevostoimintaa järjestävien tallien kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on myös yhä melko tuntematon kuntoutusmuoto, joten kenties sen tunnettavuuden tulisi kasvaa, ennen kuin sovellutukset voisivat toteutua suuremmissa mittakaavassa käytännössä. Tällä hetkellä sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vielä pienessä mittakaavassa ja alan asiantuntijoiden käytöstä riippuvaa.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on suomalainen menetelmä, minkä vuoksi siitä ei ole kansainvälisiä tutkimuksia sitä täydellisesti vastaavasta menetelmästä. Useat hevosavusteiset menetelmät ovat kuitenkin lähellä sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja sen peruspiirteitä, josta voidaan pohtia ja hyödyntää hevosavusteisen kuntoutuksen muita piirteitä. Nähtäväksi jää miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta kehittyy ja huomioidaanko sitä tulevaisuudessa mahdollisesti myös kansainvälisesti. Vaikka sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytöstä puuttuvat laajat, täysin yleistettävissä olevat tutkimukset ja tulokset, on sen käytöstä saatu merkittäviä tuloksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Useiden projektien ja niiden tuloksien kautta toiminta toivottavasti saa tarvittavan näkyvyyden ja lisätutkimuksen. Sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta kuitenkin tehdään koko ajan lisätutkimuksia. Alan pitkä asiantuntija ja uurtaja Ritva Mickelsson (entinen Kjälldmån), joka tutkii tällä hetkellä väitöskirjassaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuutta erityisopetuksen piirissä. Aiemmistä tutkimuksista eroten väitöskirjatutkimus sisältää myös kontrolliryhmät. Vuonna 2018 oletettavaksi valmistuvalla tutkimuksella on varmasti paljon annettavaa ja kenties kauan kaivatut luotettavat ja yleistettävissä olevat tutkimustulokset alasta.

Kandidaatin tutkielman kautta opin itse merkittävän paljon sosiaalipedagogisesta hevostoiminannasta ja sosiaalipedagogiikasta. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa nähdä sosiaalipedagogista hevostoimintaa käytännössä. Pro gradu -työssäni voisin mahdollisesti jatkaa tutkimalla lisää, miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta vaikuttaa asiakkaiden hyvinvointiin ja mitä annettavaa sillä olisi kuntoutusmuotona oppilaille, joilla on vaikeuksia oppimisen kanssa.

Lähteet

- Eichsteller, G. & Holthoff, S. (2011). *Conceptual Foundations of Social Pedagogy: A Transnational Perspective from Germany*. Teoksessa: Cameron, C. & Moss, P. (toim.) *Social pedagogy and working with children and young people: Where care and education meet*. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, s. 33-52.
- Fagerström, N. (2015). *Voimaa hevosesta - sosiaalipedagoginen hevostoiminta*. Luettu 5.4.2018 osoitteesta:
http://www.ratsastus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/ratsastajainliitto/embeds/ratsastajainliittowwwstructure/58882_Voimaa_hevosesta_-_sosiaalipedagoginen_hevostoiminta.pdf
- Hevostalous lukuina 2016*. (2016). Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry & Luke Hevostalous. Luettu 13.3.2018 osoitteesta:
http://www.hippos.fi/files/17847/Hevostalous_lukuina_2016_lopullinen.pdf
- Hippolis ry. (2013) *Hyvinvointia hevosesta – malleja hevosavusteisesta toiminnasta*. Katsottu 13.3.2018 osoitteesta: https://www.youtube.com/watch?v=jtzjrU_X_w8
- Huhta, A. (2009). *Hevosen parantava voima – sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelyssä*. Luettu 13.3.2018 osoitteesta:
https://asiakas.kotisivukone.com/files/hevostoiminta.kotisivukone.com/pilke_2009_spht1.pdf
- Hämäläinen, J. (2011). Nuoret toimijoina – pedagoginen kiintopiste. Teoksessa: *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vuosikirja 2011, vol 12. Kuopio: Kopijyvä, s. 5–8.
- Hämäläinen, J. (1999). *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan*. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Hämäläinen, J. (1998). Seikkailu- ja elämyspedagoginen orientaatio sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Teoksessa: Lehtonen, T. (toim.) *Elämän seikkailu –*

näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa.
Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, s. 148-167

Hämäläinen, J. (1997). *Sosiaalipedagogiikka*. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. (1996). *Sosiaalipedagogiikan oppihistoriallinen kehitys Saksassa*. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Ketolainen, S. (2005). Hevoset kuntouttajina – kokemuksia huumeriippuvaisten nuorten aikuisten kuntouttamisesta. Teoksessa: Okulov, S. & Koukkari, K. (toim.) *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina*. Kuopio: Kuopion yliopisto, s. 67-78.

Kjäldmän, R. (2008). *Hevonen oppimisprosessissa kasvattajana ja kuntouttajana*. Luettu 6.4.2018 osoitteesta:
https://www.hevostoiminta.net/files/hevostoiminta.kotisivukone.com/pro_hevonen.doc

Kjälman, R. (2005). Putosin koulusta, nousin ratsaille –ratsastuspedagoginen lähestymistapa koulupudokkaiden yksityisopetuksessa. Teoksessa: Okulov, S. & Koukkari, K. (toim.) *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina*. Kuopio: Kuopion yliopisto, s. 35-43.

Koistinen, K. (2005). Hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Teoksessa: Okulov, S. & Koukkari, K. (toim.) *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina*. Kuopio: Kuopion yliopisto, s. 1-10.

Krank, A. (2018). *Erityiset perjantait*. Opettaja 4/2018, s. 22-17.

Kurki, L. (2001). Jesuiittojen sosiaalinen pedagogiikka. Teoksessa: Huhmarniemi, R., Skinnari, S. & Tähtinen, J. (toim.) *Platonista transmodernismiin*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, s. 157-184.

- Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (2014). *Hevoset ja kunta – rajapintoja*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Leimer, G. (1994). Heilpedagoginen vikellys ja ratsastus anorexia nervosan hoidossa. Teoksessa: Törmälehto, E. (toim.) *Ratsastusterapia: kirjallisuusotteita ensimmäinen osa*, s. 59-64.
- Linnossuo, O. (2003). *Sosiaalinen ja toiminnallis-terapeuttinen työ nuorten kanssa*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Luke ym. (2013). *Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care*. Forssa: Forssa Print. Luettu 6.4.2018 osoitteesta:
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>
- Mattila-Rautiainen, S. (2011). *Ratsastusterapia*. Juva: PS-Kustannus.
- Melson, L. (2005). *Why the Wild Things Are: Animals in the Lives of Children*. Harvard University Press.
- Mönkkönen, K., Nurro, M. & Väisänen, R. (1999). *Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia*. Kuopio: Kuopion Yliopisto.
- Okulov, S. & Koukkari, K. (2002). *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina*. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Palola, L. (2003). Laukki-projekti: Ratsastusterapia psykososiaalisena kuntoutuksena. Teoksessa: Linnossuo, O. (toim.) *Sosiaalinen ja toiminnallis-terapeuttinen työ nuorten kanssa*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, s. 78-105.
- PetPartners.org-verkkosivusto. *Terminology*. Luettu 13.3.2018 osoitteesta:
<https://petpartners.org/learn/terminology/>

- Pitkänen, A. (2008). *Hevosvoimia: Hyvää oloa hevosharrastuksesta*. Helsinki: Kirjapaja.
- Robson, H. A. (2016). *Equine assisted psychotherapy: A critical review of the literature*. Oakland, California: Proquest.
- Salonen, M. (2009). *Salanimi hevokuiskaaja - Hevosen avulla rohkeammaksi tytöksi*.
Tiivistelmä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta syrjäytymisen ehkäisyssä ja sosiaalisessa kuntoutuksessa –täydennyskoulutuksen hanketyö. Luettu 5.4.2018 osoitteesta:
https://asiakas.kotisivukone.com/files/hevostoiminta.kotisivukone.com/salonen_projektit_y.pdf
- Schulman, A. (2005). Hevostaitoa tunteella -menetelmä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pohjana. Teoksessa: Okulov, S. & Koukkari, K. (toim.) *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina*. Kuopio: Kuopion yliopisto, s. 44-49.
- Scott, N. (2005). *Special needs, special horses: A guide to the benefits of therapeutic riding*. Denton, Tex: University of North Texas Press.
- Siljander, P. (2014). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Tampere: Vastapaino.
- Selvinen, S. (2011). Ratsastusterapia – kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.) *Ratsastusterapia*. Jyväskylä: PS-kustannus, s.14-19.
- Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry. (2015). Yhdistyksen verkkosivut. Luettu 13.3.2018 osoitteesta: <http://www.hevostoiminta.net/10>
- Störm, H. (2008). *Tullaan tutuiksi tallinpihalla*. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan projektityö. Hevosopisto. Kuopion yliopisto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Luettu 13.3.2018 osoitteessa: <http://www.piparilla.fi>
- Törmälehto, E. (2013). Hevostoiminnan terapeuttinen voima lasten ja nuorten ryhmissä. Teoksessa: Ikäheimo, K. (toim.) *Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Solution Models House, s. 171-183.

Valkas, S. (2015). ”*Se oli rauhallinen, pidin siitä*” – kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta lasten keskittymis- ja tarkkaavuusvaikeuksien ryhmäkuntoutusmuotona. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan projektityö. Ypäjän Hevosopisto. Turun yliopiston Brahea-keskus. Luettu 5.4.2018 osoitteesta:
https://asiakas.kotisivukone.com/files/hevostoiminta.kotisivukone.com/Valkas_2015.pdf

Wasenius, M. (2015). *Hevonen on älykäs terapeutti*. Yle uutiset: Lappi (6.7.2015). Jakso 7. Katsottu 10.3.2018 osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-2902099>